

Передмова

«Щоденник Ніщоти» (інша назва — «Щоденник незначної особи») практично не відомий українському читачеві, хоча віддавна зайняв належне місце в переліку творів світової класики і є одним з найкращих взірців англійської гумористичної прози.

Його автори, брати Джордж і Відон Гроссміти, свого часу були блискучими комічними акторами, причому старший, Джордж — ще й знаним лібретистом (18 комічних опер!), автором та виконавцем популярних сатиричних пісеньок (майже 600!), а молодший, Відон — талановитим карикатуристом. На думку критиків, їхня повість стала попередницею творів таких знаних письменників-гумористів, як Джером Клапка Джером та Пелем Гренвіль Вудхаус.

Спочатку твір друкувався частинами в британському сатиричному журналі «Панч», а 1892 року вийшов окремою книгою. «Щоденник Ніщоти» написаний Джорджем Гроссмітом у співавторстві з братом. Відон виступив також ілюстратором. Відтоді твір неодноразово перевидавався, тричі екранізувався і досі має незмінний успіх у читачів. Загалом Відон створив 33 чорно-білі ілюстрації до книги, які, за словами одного з критиків, «доводять текст роману майже до досконалості».

«Щоденник Ніщоти» — не лише блискучий взірець «милого англійського гумору», а й найповніша

в англомовній класичній літературі збірка каламбурів; по суті, це «підручник із гри слів».

А тепер трішки про те, що таке англійський, чи то пак британський, гумор. Явище це самобутнє. Позаяк англійський гумор сформувався в умовах відносної стабільності британського суспільства, то він несе в собі потужний елемент сатири над «абсурдністю повсякденного життя». З іншого боку, оскільки він поставав в умовах туманного британського клімату, то й сам нерідко доволі туманний. Його ще називають тонким через те, що більшість жартів побудована на двозначності фрази або словесному каламбури.

Типові приклади:

- *Will you tell me your name?*
- *Will Knot.*
- *Why not?*

(обігрується ім'я співрозмовника — Вілл Нот, співзвучне заперечній відповіді — «Не скажу»).

Або ж такий:

- Як називається людина без лівої руки і ноги?
- *All right!*

(двозначна фраза: «Дві праві», або «*Все праве!*»; інше значення — «Усе гаразд!»).

Англомовній людині що — вона все зрозуміла, а от спробуйте це перекласти так, щоб і сенс не втрачався, і вийшло смішно!

Більшість англійських анекдотів зав'язана саме на гри слів.

1st Eskimo: *Where did your mother come from?*

2nd Eskimo: *Alaska.*

1st Eskimo: *Don't bother, I'll ask her myself.*

(— 1-е ескімо: Звідкіля походить ваша мама?

— 2-е ескімо: (З) Аляски.

— 1-е ескімо: Не завдавайте собі клопоту (Не турбуйтеся) — я сам запитаю її про це!).

Дотеп полягає в тому, що швидко вимовлене слово «Аляска» на слух нагадує іншу фразу — «I'll ask her myself» — «Я сам запитаю її».

Специфікою британського гумору також є те, що всі жарти повинні виголошуватися з незворушним виразом обличчя.

«I really like how loud you play your music»(«Мені дуже подобається, як голосно ви слухаєте свою музику»), — скаже англієць з індивідуальним, утім, дещо лукавим обличчям. У відповідь ви змушені будете відбутися жартом на кшталт: **«Oh, yes, everybody loves me for that, that's why I live alone»** («О, так: це усім подобається — ось чому я живу сам») — і стишити звук.

Ось ще один приклад тонкого гумору, замішаного на декількох значеннях одного й того самого слова:

— **Excuse me sir, what is it?**

— **It's bean soup.**

— **I don't care what it has been. What is it now?**

(— Вибачте, сер, але що це таке?)

— Це бобовий суп (оригінальне слово **«bean»** — боби, квасоля співзвучне слову **«been»** — був; тож відповідь можна перекласти і по-іншому: «Це був суп»).

— Мені байдуже, що це було. Що це зараз?).

Британський гумор — це неймовірна суміш примітивних жартів на кшталт падіння на банановій шкірці (*banana skin sense of humour*); присмішках, де увесь смак полягає у нелогічності фрази і несподіваній, а то й просто абсурдній кінцівці (*shaggy-dog stories*) і, вищий гумористичний пілотаж — іронія або сарказм, що часто баланують на межі цинізму, так зване «сухе почуття гумору» (*dry sense of humour*).

Для англійців в значній мірі характерна самоіронія.

I got nasty habits, I take tea at three. (Mick Jagger)
Я дуже погано вихований: я п'ю чай о третій. (Мік Джеггер)

Британське почуття гумору — це здатність посміятися з себе та з інших. Воно слугує не для того, щоб розкритикувати людину, а щоб поспостерігати за її чудернацькими звичками та манерами, котрі можна кумедно обіграти.

Both optimists and pessimists contribute to society. The optimist invents the aeroplane, the pessimist the parachute.

Як сказав Бернарד Шоу, «свій внесок у суспільство роблять як оптимісти, так і песимісти. Оптиміст створив літак, песиміст — парашут».

Таким чином, англійський гумор не стільки стиль, скільки спосіб життя.

Українському читачеві деякі англійські жарти можуть видатися насправді смішними, інші — викликати нерозуміння і навіть спантеличити.

Можна погоджуватися чи не погоджуватися з висловлюванням американського актора-коміка і письменника Стіва Мартіна, котрий сказав: «Американський гумор смішний. Англійський — розумний».

Обидві нації демонструють яскраві приклади і того, й іншого.

Безперечно одне — первісно, особливо в кінці XIX — на початку XX століть американський гумор був тоншим і більше нагадував свого англійського попередника.

Ми пропонуємо українському читачеві ознайомитися з типовим взірцем англійського гумору, книгою братів Джорджа та Відона Гроссмітів, і скласти власну думку про те, що ж воно таке, цей «милий англійський гумор».

Грина Бондаренко

Вступ містера Путера

Чому би мені не надрукувати свій щоденник? Я часто бачив спогади людей, про яких навіть не чув. Тож не розумію, чому лише через те, що я не є «кимось», мій щоденник не може бути цікавим. Шкода, що не почав його писати в юності.

Чарльз Путер, будинок «Лаври»,
Брікфілд Террас, Голловей

Розділ I

Ми облаштовуємося в новому будинку, і я вирішую вести щоденник. Нам трохи докучають крамарі, а також шкребок. Вікарій навідує нас і робить мені велику честь.

Ми з дорогою дружинонькою Керрі лише тиждень, як оселилися в нашому новому будинку «Лаври», що на Брікфілд Террас, Голловей. Це гарненька п'ятикімнатна резиденція (не рахуючи підвального приміщення) з маленькою вітальнею для сніданків. Маємо невеличкий палісадник, і звідтіля сходи у десять щаблин ведуть прямисінько до парадних дверей, які, до речі, у нас зазвичай зачинені на ланцюжок. Каммінгз, Говінг та інші близькі друзі завжди заходять через чорний вхід. Тим самим вони позбавляють служницю клопоту відчиняти парадні двері, а отже, й не відривають її від роботи.

Позаду будинку є милий садок, що спускається до самої залізничної колії. Спочатку нас трохи лякав гуркіт потягів, але домовласник запевнив, що невдовзі ми до цього звикнемо і зменшив платню на два фунти. Він мав рацію: окрім здригання садової огорожі, ми не відчуваємо жодних незручностей.

Після щоденної роботи в Сіті я люблю побути вдома. Бо що за користь від будинку, якщо ніколи там не бувати?

«Дім, милий дім!»¹ — ось мій девіз. Вечорами я завжди вдома. Наш давній друг Говінг часом запросто заходить

¹ Алюзія на пісню «Home! Sweet Home!», написану в 1823 році Генрі Бішопом і Джоном Говардом Пейном.

«Лаври»

до нас — так само, як і Каммінгз, що мешкає навпроти. Ми з коханою дружиною Керолайн раді бачити цих добродіїв. Але ми з Керрі цілком здатні провести вечір й удвох, без друзів. Нам завжди є чим зайнятися: забити цвях там, підправити віконниці сям, причепити вентилятор чи припасувати до підлоги килим. Все це я можу зробити, не випускаючи люльки з рота. Тим часом Керрі пришиває гудзик до сорочки, лагає пошивку чи розучує «Гавот Сильвії» на нашому новенькому піаніно (розстрочка на три роки), виготовленому В. Білсоном (написано малюсінькими літерами) для Колларда і Колларда (виведено величезними літерами). Також великою втіхою для нас слугує те, що нашому хлопчині Віллі добре ведеться в банку Олдема. Хоча ми воліли би його бачити частіше. А тепер повернімося до мого щоденника...

3 *КВІТНЯ*. Крамарі набиваються з товаром, і я пообіцяв Фармерсону, торговцю залізними виробами, що замовлю йому цвяхи чи інструменти, щойно вони мені знадобляться. До речі, я згадав, що у дверях нашої спальні бракує ключа, та й хатні дзвінки слід полагодити. Дзвінок у вітальні поламаний, а той, що на парадних дверях, дзеленчить у спальню служниці, що геть абсурдно. Щойно заскочив наш друг Говінг, але вилетів кулею, сказавши, що в нас нестерпно смердить фарбою.

4 *КВІТНЯ*. Торговці й далі надокучають. Позаяк Керрі не було вдома, я домовився з Горвіном, який видався мені люб'язним м'ясником із приємною та чистою крамничкою. Для початку замовив йому баранячу лопатку на завтра. Керрі ж сторгувалася з Борсетом, молочником, і замовила йому фунт свіжого масла та півтора фунта такого ж, але солоного, для кухні, та яєць на шилінг.

Наш дорогий друг Говінг

Увечері несподівано завітав Каммінгз, щоб похвалитися пінковою люлькою, яку виграв у лотерею в Сіті. Він просив тримати її обережно, бо якщо взяти її вологими руками, на люльці залишаться сліди, які зашкодять її кольору. Каммінгз заявив, що не зостанеться у нас, бо йому не надто подобається запах фарби, і, виходячи, *шаркнув* шкребок та беркицьнувся. Мушу таки прибрати той шкребок, інакше сам стану *шаркуном*. Нечасто я так жартую.

5 *КВАПНЯ*. Прибули дві баранячі лопатки: Керрі домовилася з іншим м'ясником, не порадившись зі мною. Завітав Говінг і при вході перечепився через шкребок, як і Каммінгз. Таки *мушу* зняти той клятий шкребок.

6 *КВАПНЯ*. Яйця на сніданок були просто огидні. З висловами подяки відіслав їх назад Борсету, і нехай він більше не потикається зі своїм товаром. Ніяк не міг знайти свою парасольку. Хоча лило як з відра, змушений був вийти на вулицю без неї. Сара сказала, що то, певно, містер Говінг помилково прихопив її минулого вечора, бо в холі залишився «*зовсім нічийний*» ціпок.

Увечері, почувши, що хтось надто голосно розмовляє зі служницею, я спустився подивитися, хто це. Був здивований, побачивши там Борсета, молочника, п'яного як чіп і агресивного. Зустрівши мене, Борсет заявив, що нехай його краще повісять, аніж він ще коли-небудь матиме справу з клерком із Сіті, бо гра не варта свічок.

Я опанував себе і зауважив: гадаю, що навіть клерк цілком *може* бути *джентльменом*. Той відповів, що радий це почути, і запитав, чи вдалося мені побачити хоч одного такого клерка, бо *йому* це досі не вдалося. Після цього Борсет полишив будинок, гучно гримнувши дверима. Цей добродій мало не розбив мені віялоподібну фрамугу над дверима. Я почув, як Борсет падає, перечепившись об шкребок, і порадив, що досі не зняв цю річ. Коли

Наш дорогий друг Каммінгз

Борсет пішов, я зрештою надумав для нього пречудову відповідь. Однак притримаю її до іншої okazji.

7 КВІТНЯ. Позаяк була субота, я мав намір повернутися додому раніше і залагодити кілька справ, але обидва мої начальники були відсутні через хворобу, тому я потрапив додому аж після сьомої. Там на мене чекав Борсет. Удень він тричі заходив, щоб вибачитися за свою вчорашню поведінку. Пояснив, що минулого понеділка не зміг скористатися своїм законним вихідним і відгуляв його вчора. Благов прийняти вибачення та фунт свіжого

масла. Здається, він таки непоганий чоловік; тож я замовив йому свіжих яєць, попрохавши, щоб цього разу вони були такі *свіжими*.

Боюся, що нам доведеться придбати нові хідники на сходи: старі завузькі та не досягають смуги фарби з обох боків. Керрі каже, що ми самі могли б розширити цю смугу. В понеділок погляну, чи вдасться підібрати такий темно-шоколадний колір.

8 КВІТНЯ. НЕДІЛЯ. Після служби вікарій повертався разом із нами. Я послав Керрі відчинити парадні двері, якими ми користуємося лише в особливих випадках. Однак їй це не вдалося, тож я змушений був відкинути церемонії та провести вікарія (ім'я якого, на жаль, не розчув) чорним входом. Нога його потрапила сторч між шкребком, тому вікарій розірвав собі штанину знизу. І що найприкріше — Керрі не могла запропонувати йому полагодити її в неділю. Після обіду ми трохи здрімнули. Потім прогулялися садом і знайшли чудову місцину для вирощування гірчиці, крес-салату та редиски. Ввечері знову пішли до церкви та поверталися разом із вікарієм. Керрі помітила, що він в тих самих штанах, але та штанина зашита. Вікарій запропонував мені обійти присутніх із чаєю для пожертв, що я вважаю великою честю.